

BLANKA J. STEFAŃSKA
Glosa do wyroku SN
z dnia 1 października 2010 r.
(II KK 141/10)¹

Przestępka „niekaralności za przestępstwo umyślne” z art. 66 § 1 k.k. dotyczy prawomocnych skazań, które miały miejsce do dnia orzekania w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania.

1. Art. 66 § 1 k.k. uzależnia warunkowe umorzenia postępowania karnego od niekaralności sprawcy za przestępstwo umyślne, nie podając jednocześnie, o jaki moment chodzi, a mianowicie, czy sprawca ma być niekarany w czasie popełnienia przestępstwa, czy w czasie orzekania. Problem ten nie był dotychczas wprost rozstrzygnięty w judykaturze. Zagadnienie takie było przedstawione Sądowi Najwyższemu w trybie tzw. konkretnych pytań prawnych, lecz organ ten odmówił podjęcia uchwały, a w postanowieniu nie odniósł się do tej kwestii². Początkowo tylko z niektórych stwierdzeń tego organu zawartych w nielicznych orzeczeniach można było wnosić, że istotny jest czas wyrokowania. Sąd Najwyższy uznał, że:

- „przed popełnieniem zarzucanego mu czynu był uprzednio karany”³,
- „przed wydaniem zaskarżonego kasacją orzeczenia, był karany wyrokiem sądu rejonowego z dnia 14 marca 2006 r. za umyślne przestępstwa”⁴.

Jednakże w ostatnim czasie, oprócz glosowanej wypowiedzi, organ ten stwierdził, że „istotne jest bowiem to, iż w czasie orzekania przez sąd okręgowy, tj. w dniu 13 marca 2008 r., oskarżony był już prawomocnie skazany za przestępstwo umyślne. Wiążącą przesłanką jest zatem moment prawomocnego skazania, a nie czas popełnienia czynu, za które skazanie to nastąpiło”⁵.

2. W glosowanym wyroku Sąd Najwyższy, podtrzymując dotychczasową linię orzecznictwa, podniósł, że za taką interpretacją przemawia ułożenie tej prze-

¹ OSNKW 2010, Nr 11, poz. 102.

² Postanowienie SN z dnia 22 grudnia 1993 r. – I KZP 35/93 cyt. za A. Herzogiem, *Niekaralność jako przesłanka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Prok. i Pr. 2005, nr 4, s. 129–130.

³ Wyrok SN z dnia 8 września 2005 r. – II KK 5/05, OSNwSK 2005, poz. 1616.

⁴ Wyrok SN z dnia 5 lutego 2007 r. – IV KK 380/06, Legalis.

⁵ Wyrok SN z dnia 1 października 2008 r. – V KK 238/08, LEX nr 457948.

słanki wśród tych, które są związane z osobą sprawcy oraz bezpośrednie powiązanie jej z pozytywną prognozą kryminologiczną co do niego. Zatem tylko sprawca, co do którego sąd nabierze przekonania, że rozpoznawany czyn był odosobnionym incydentem w jego życiu i można realnie zakładać, iż w przyszłości będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni przestępstwa, może skorzystać z dobrodziejstwa takiego umorzenia. Prognoza ta jest zaś określana w czasie podejmowania decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania karnego. Zasadnie zwrócić uwagę, że gdyby ustawodawca uprzednią karalność chciał powiązać z czasem dokonania przestępstwa, to wyraźnie by to zaznaczył, jak np. uczynił to w zakresie recydywy, uzależniając w art. 64 k.k. przyjęcie powrotności do przestępstwa od uprzedniego skazania w czasie popełnienia przestępstwa. Argumenty te są przekonujące, gdyż nie sposób przy ustalaniu pozytywnej prognozy kryminologicznej nie brać pod uwagę karalności sprawcy, do której doszło po popełnieniu przestępstwa. Słusznie zauważa się w literaturze, że w art. 66 § 1 k.k. brak jest jakichkolwiek odniesień do karalności sprawcy w momencie popełnienia czynu, co do którego rozważana jest kwestia warunkowego umorzenia postępowania⁶. Karalność lub niekaralność jest jednym z elementów drogi życiowej sprawcy i jako taka może również stanowić wykładnik jego postaw wobec dóbr prawem chronionym; karalność jest negatywną przesłanką prognostyczną⁷.

3. Z drugiej jednak strony nie można gubić z pola widzenia faktu, że do wykluczenia możliwości warunkowego umorzenia postępowania z powodu uprzedniej karalności może doprowadzić opieszałość organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Wobec sprawcy, który nie był karany w czasie popełnienia przestępstwa, nie ma przeszkód – o ile spełnione są pozostałe przesłanki – by warunkowo umorzyć postępowanie. Sytuacja zmienia się w wypadku, gdy tenże sprawca dopuścił się umyślnego przestępstwa, za które został skazany, zanim rozpatrzono sprawę o pierwsze przestępstwo, co do którego były spełnione wszystkie przesłanki do warunkowego umorzenia postępowania, a tak późne osądzenie za nie nastąpiło z powodu przewlekłości postępowania, niezależnej od oskarżonego. W istocie sprawcę dotykają surowsze konsekwencje za pierwszy czyn, mimo że gdyby organy te działały sprawnie, postępowanie zostałoby warunkowo umorzone. Nie można wykluczyć, że czyn będący podstawą karalności sprawcy, może być popełniony wiele lat po popełnieniu czynu, co do którego zostało wyłączone warunkowe umorzenie i gdyby wcześniej zostało zakończone to postępowanie, okres próby upłynąłby pomyślnie.

Niemniej wymóg istnienia pomyślnej prognozy wobec sprawcy, co do którego ma być warunkowo umorzone postępowanie, nie pozwala na inne rozwiązanie postawionego na wstępie problemu. Niekaralność sprawcy za przestępstwo

⁶ K. Nowicki, *Brak wcześniejszej karalności za przestępstwo jako przesłanka stosowania warunkowego umorzenia postępowania*, (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XIX, (red.) L. Bogunia, Wrocław 2006, s. 261.

⁷ T. Koziół, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 2009, s. 103.

umyślne – jak trafnie podnosi się w doktrynie – jest istotnym punktem prognostycznym dla oceny, czy sprawca mimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa⁸.

Ustawodawca, wprowadzając tę przesłankę, uznał, że sprawca karany za przestępstwo umyślne nie zasługuje na to dobrodziejstwo, gdyż nie daje gwarancji przestrzegania porządku prawnego. Nie bez powodu ograniczył ją do karalności za przestępstwo umyślne, które wykazuje większy stopień nasilenia złej woli niż przestępstwo nieumyślne⁹. Zasadnie Sąd Najwyższy przyjął, że „Wobec sprawcy uprzednio karanego za występki z art. 178a § 2 k.k. nie można zastosować art. 66 k.k.”¹⁰. Nie uzależnił jednak tej przesłanki zarówno od rodzaju przestępstwa, jak i rodzaju kary¹¹.

Trudno zatem aprobować stanowisko Departamentu Prokuratury Ministerstwa Sprawiedliwości¹², że „niekaralność sprawcy jako przesłanka dopuszczalności warunkowego umorzenia postępowania karnego, odnosi się do czasu popełnienia przestępstwa. Ocenie organu podejmującego decyzję w tym przedmiocie podlega zatem – jeżeli ustawa nie stanowi inaczej – zarówno pod względem faktycznym, jak i prawnym czyn w chwili jego popełnienia”. Zasadnie spotkało się ono z krytyką¹³.

Ponadto trafnie w literaturze wskazuje się, że brzmienie art. 66 § 1 k.k. odnosi się wyraźnie do postawy sprawcy niekaranej za przestępstwo umyślne, nie wspominając nic o chwili czynu, a zatem dotyczy ona osoby sprawcy, inne zaś stanowisko prowadziłyby do niezrozumiałego premiowania osoby, która została ukarana w okresie między popełnieniem czynu a orzekaniem o warunkowym umorzeniu postępowania¹⁴. Podkreśla się, że jest rzeczą oczywistą, że przesłanki warunkowego umorzenia muszą ziszczyć się w momencie jego stosowania; wówczas oskarżony musi mieć status niekaranej za przestępstwo umyślne. Odwołując się do wykładni językowej art. 66 § 1 k.k., podkreśla się, że jego stylizacja nie pozostawia miejsca na odnoszenie przesłanki niekaralności do chwili czynu. Przyjęcie, że niekaralność dotyczy czasu popełnienia przestępstwa, prowadziłyby do absurdu, gdyż karalność za przestępstwo umyślne musiałaby być uwzględniona także w wypadku, gdy przed wyrokowaniem skazanie uległo zatarciu, mimo że ustawa nakazuje uważać skazanie za niebyłe (art. 106 k.k.)¹⁵. Chodzi bowiem

⁸ Z. Sienkiewicz (w:) M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2010, s. 347.

⁹ B.J. Stefańska, *Glosa do wyroku SN z dnia 8 kwietnia 2009 r. – IV KK 408/08*, Probacja 2010, nr 2, s. 152.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 15 stycznia 2008 r. – III KK 357/07, LEX nr 359595.

¹¹ Wyrok SN z dnia 22 listopada 2005 r. – V KK 234/05, OSNwSK 2005, poz. 2139.

¹² Pismo Departamentu Prokuratury Ministerstwa Sprawiedliwości nr PR IV KnP 9/96 cyt. za A. Herzogiem, op. cit., s. 131.

¹³ A. Herzog, op. cit., s. 131; K. Nowicki, op. cit., s. 261; B.J. Stefańska, *Glosa do wyroku SN z dnia 8 kwietnia 2009 r. ...*, s. 152.

¹⁴ A. Herzog, op. cit., s. 131–132.

¹⁵ T. Kozioł, *Warunkowe umorzenie...*, s. 113.

1/2011

o takie skazanie za przestępstwo umyślne, które w chwili orzekania nie uległo jeszcze zatarciu¹⁶.

4. O uprzedniej karalności przesądza data uprawomocnienia się wyroku, bowiem o karalności sprawcy można mówić dopiero wówczas, gdy zapadł prawomocny wyrok skazujący. Nie wystarcza nieprawomocny wyrok skazujący. W stosunku do osoby nieprawomocnie skazanej działa zasada domniemania niewinności i nie może ona ponosić z tego powodu jakichkolwiek ujemnych konsekwencji w zakresie odpowiedzialności karnej¹⁷. Trafnie zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy, twierdząc, że „W przypadku skazania sprawcy w innym procesie za przestępstwo umyślne, istotna jest, w aspekcie możliwości zastosowania instytucji określonej w art. 66 k.k., nie data wydania wyroku, ale data, w której wyrok ten się uprawomocnił”¹⁸.

5. Oceny tej przesłanki dokonuje sąd¹⁹; do jego kompetencji należy stwierdzenie jej istnienia lub brak, z tym, że ze względu na obiektywny charakter jest ona ograniczona. Słusznie wskazuje się w orzecznictwie, że „To sąd zarówno pierwszej, jak i drugiej instancji, w momencie orzekania decyduje o tym, czy oskarżony był uprzednio skazany oraz czy i jakie z tego skazania wynikają skutki karnoprawne w sprawie obecnie rozpoznawanej bądź też uprzednie skazanie uważa się za niebyłe z uwagi na jego zatarcie”²⁰.

STRESZCZENIE

Przedmiotem glosy jest pogląd Sądu Najwyższego, że w art. 66 § 1 k.k., warunkującym warunkowe umorzenie postępowania karnego od niekaralności sprawcy, dotyczy czasu orzekania, a nie popełnienia przestępstwa. Autorka aprobuje ten pogląd i przytacza argumenty na jego poparcie, odwołując się do wypowiedzi w doktrynie i judykatury.

SUMMARY

The gloss deals with the Supreme Court's stand that Article 66 § 1 of the criminal code requiring a culprit to have no criminal record as a condition for conditional discontinuing of criminal proceedings refers to the time of decision making and not the time of crime commitment. The author approves of that opinion and, quoting statements in the doctrine and judicial decisions, presents arguments supporting it.

¹⁶ M. Kalitowski (w): O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 2005, s. 608.

¹⁷ P. Kruszyński, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 1983, s. 11.

¹⁸ Wyrok SN z dnia 18 marca 2009 r. – V KK 18/09, OSN Prok. i Pr. 2009, nr 10, poz. 4. Tak też R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz z orzecznictwem*, Warszawa 2005, Warszawa 2007, s. 146.

¹⁹ J. Skupiński, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego jako środek polityki karnej prokuratorów i sędziów*, „Studia Prawnicze” 1991, nr 2, s. 3.

²⁰ Wyrok SA w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2003 r. – II AKa 400/02, KZS 2003, Nr 7–8, poz. 66.